

VILNIAUS MIESTO APYLINKĖS TEISMAS

SPRENDIMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. kovo 26 d.
Vilnius

Vilniaus miesto apylinkės teismo teisėjas Linas Virkutis,
sekretoriaujant Nijolei Blaškevič
dalyvaujant ieškovės atstovei Dovilei Dulkienei,
atsakovės atstovui advokatui Andriui Norkūnui,

viešame teismo posėdyje žodinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **ieškovės Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos ieškinį** atsakovei viešajai įstaigai „Mokykla vaikams“ dėl atsakovės vaiko mokymosi sutarties sąlygų.

Teismas

n u s t a t ė :

I. Bylos šalių reikalavimų, argumentų ir atsikirtimų esmė

1. Ieškovė Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba kreipėsi į teismą, prašydama pripažinti nesąžiningomis ir negaliojančiomis atsakovės viešosios įstaigos (toliau – VšĮ) „Mokykla vaikams“ vaiko mokymosi sutarties (toliau – ir Sutartis) 21.5, 30, 31 ir 49.1 punktų sąlygas. Pareikštus reikalavimus ieškovė grindžia tokiais esminiais argumentais:

1.1. Sutarties 21.5 ir 49.1 punktų sąlygos atitinka Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.228⁴ straipsnio 2 dalyje numatytą bendrąjį sutarčių nesąžiningų sąlygų nustatymo kriterijų (iš esmės pažeidžia šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą vartotojo nenaudai):

1.1.1. Sutarties 21.5 punkte įtvirtinta atsakovės teisė nesudaryti ar nepratęsti jau sudarytos mokymosi sutarties nenurodant jokios priežasties. Tokia nuostata ta apimtimi, kuria ji suteikia teisę atsakovei atsisakyti sudaryti vaiko mokymosi sutartį su vartotoju, nenurodant jokios priežasties, neatitinka CK 6.161 straipsnio 2 dalies. Kitoje dalyje, t. y. ta apimtimi, kuria ji suteikia atsakovei teisę atsisakyti pratęsti tarp šalių sudarytą Sutartį, nenurodant atsisakymo priežasčių, prieštarauja bendriesiems sąžiningumo reikalavimams ir iš esmės pažeidžia šalių interesų pusiausvyrą. Sutartis yra tęstinio pobūdžio – dažniausiai sudaroma

ne trumpesniam nei vienerių metų laikotarpiui. Taigi sąlyga dėl galimybės nepratęsti tokios sutarties neturi prieštarauti bendriesiems teisės principams.

- 1.1.2. Sutarties 49.1 punkte įtvirtinta, kad atsakovė turi teisę vienašališkai nutraukti Sutartį, jeigu mokinys sistemingai nesimoko, nelanko mokyklos, taip pat kai mokinys nepasiekia nustatytų kriterijų ar mokinio atstovai nevykdo atsakovės rekomendacijų dėl papildomo mokinio ugdymo. Sutartyje nėra nurodyta, kas yra laikoma sistemingu mokinio nesimokymu, kokiais kriterijais vadovaujantis yra sprendžiama, kad vaikas sistemingai nesimoko. Taip pat Sutartyje nedetalizuojama, kokie yra mokinio pasiekimo kriterijai, kuriuos mokinys įsipareigoja pasiekti, ir neatskleisti kriterijai, kuriais vadovaujantis bus vertinami mokinio pasiekimai. Be to, Sutartyje nenurodytas mokinio praleistų dienų skaičius, kuriam esant bus laikoma, kad mokinys nelanko mokyklos. Taigi atsakovei iš esmės yra suteikta teisė pačiai vertinti mokinio rezultatus, lankomumą, pasiekimus ir pan., bei savo nuožiūra spręsti Sutarties nutraukimo klausimą. Dėl to aptariama Sutarties sąlyga suteikia teisę atsakovei piktnaudžiauti savo teise vienašališkai nutraukti Sutartį. Be to, nėra aišku, kodėl atsakovei suteikiama teisė nutraukti Sutartį, jeigu mokinio atstovai nevykdo neįpareigojančių atsakovės rekomendacijų. Sutartis yra sudaroma siekiant užtikrinti moksleivių poreikius. Todėl Sutarties nutraukimas remiantis jos 49.1 punktu, kuriame nėra detalizuojama, kokios aplinkybės yra laikomos esminiu pažeidimu, laikytinas neproporcingu veiksniu.
- 1.2. Sutarties 30 ir 31 punktų sąlygos atitinka CK 6.228⁴ straipsnio 2 dalies 1 punkte numatytą bendrąjį sutarčių nesąžiningų sąlygų nustatymo kriterijų (panaikina ar apriboja verslininko civilinę atsakomybę už žalą, padarytą vartotojo turtui):
 - 1.2.1. Sutarties 30 punkte nustatyta, kad atsakovės civilinė atsakomybė už žalą, padarytą mokinio turtui ar sveikatai, yra apribota 1 500 Eur suma. Tačiau atsakovė pagal Sutarties 33 punktą turi teisę reikalauti iš mokinio tėvų visos įstaigos patirtos žalos atlyginimo. Taigi Sutarties šalys turi nevienodas galimybes ginti savo pažeistas teises. Be to, tokia nuostata prieštarauja CK 6.256 straipsnio 4 daliai.
 - 1.2.2. Sutarties 31 punktu atsakovė apriboja savo civilinę atsakomybę už mokinio saugumą ne mokyklos patalpose ar, kai mokinys lieka mokykloje ne pamokų metu ar vėliau nei 17.45 val. Iš šios nuostatos nėra aišku, kodėl atsakovė neatsako už mokinio saugumą ne mokyklos patalpose ar, kai mokinys mokykloje lieka ne papildomų užsiėmimų metu ar vėliau nei 17.45 val. Be to, neaišku, kodėl atsakovė neatsako už mokinio saugumą mokiniui likus mokykloje po 14.15 val., kai pagal Sutarties 12 punktą yra laikoma, kad mokinys naudojasi mokama laisvalaikio klubo paslauga. Tokia nuostata atsakovė iš esmės panaikina savo civilinę atsakomybę už žalą, padarytą dėl mokinio gyvybės atėmimo, sveikatos sužalojimo ar už žalą, padarytą mokinio turtui.
2. Atsakovė su ieškovės reikalavimais nesutinka ir prašo ieškinį atmesti kaip nepagrįstą, priteisti iš ieškovės įmonės patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi tokie esminiai atsikirtimai:
 - 2.1. Ieškovė neturi teisės ginčyti Sutarties sąlygų, nes atsakovei netaikytinas Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymas (toliau – Vartotojų apsaugos įstatymas).
 - 2.1.1. Visų pirma, atsakovė nėra verslininkė. Atsakovė yra viešoji įstaiga, kuri nesiekia pelno ir užsiima švietimo veikla (CK 2.34 straipsnis, Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymo 2 straipsnio 1 dalis, atsakovės įstatų 2.1 punktas). Lietuvos teisėje verslas yra suprantamas kaip veikla, kuria siekiama gauti pajamų ir pelno naudojant ekonominius išteklius

(Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymo 2 straipsnio 23 dalis). Kadangi atsakovė nevykdo verslo ir nėra verslininkė, Sutartis nėra vartojimo sutartis.

2.1.2. Atsakovė Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (toliau – Švietimo įstatymas) nustatyta tvarka teikia socialinę paslaugą – formalųjį ir neformalųjį švietimą. Atsakovė mokykloje vykdomas formalusis ir neformalusis mokinių švietimas, teikiamos socialinės, kultūros, maitinimo ir popamokinės mokinių priežiūros ir kitos paslaugos. Taigi Sutartis yra sutartis, kuria šalys susitaria dėl socialinių paslaugų (Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo 3 straipsnis, Švietimo įstatymo 3 straipsnis). Direktyva 2011/83/ES netaikoma sutartims dėl socialinių paslaugų, įskaitant vaikų priežiūrą ir pagalbą šeimoms. Iš esmės analogiška nuostata dėl CK XVIII¹ skyriaus nuostatų taikymo įtvirtinta CK 6.228³ straipsnio 2 dalies 2 punkte.

2.1.3. Atsakovės teikiamos formaliojo ir neformaliojo švietimo paslaugos yra dalinai finansuojamos iš Lietuvos Respublikos atitinkamų metų valstybės ir savivaldybių biudžetų. Tai atskirai patvirtina, kad atsakovei netaikomas Vartotojų teisių įstatymas (Vartotojų teisių įstatymo 1 straipsnio 3 dalis, Švietimo įstatymo 67 straipsnio 1 ir 2 dalys). Jeigu teismas spręstų, kad atsakovei vis dėl to taikytinas Vartotojų teisių įstatymas, būtų akivaizdu, jog atsakovei tenka didesnė našta nei iš biudžeto finansuojamoms savivaldybių ar valstybės įstaigoms, nes atsakovei sudaromos nelygios, diskriminacinės sąlygos konkuruoti su valstybe ir teikti tokias pat paslaugas. Tokiu atveju teismas turėtų kreiptis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą su klausimu, ar Vartotojų teisių įstatymo 1 straipsnio 3 dalis neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 straipsniui.

2.2. Nėra pagrindo pripažinti negaliojančiomis ir panaikinti ieškovės nurodomas Sutarties nuostatas:

2.2.1. Pasisakydama dėl Sutarties 31 punkto nuostatos ieškovė remiasi nebegaliojančia Sutarties 12 punkto redakcija. Atsakovei negali būti priskirta pareiga atsakyti už mokinio saugumą ir tuomet, kai atsakovė neteikia paslaugų pagal Sutartį. Išvadas dėl Sutarties 31 punkto ieškovė daro nevertindama Sutarties 14 ir 29 punktų, atsakovės teikiamų paslaugų prigimties (vaikų priežiūra).

2.2.2. Sutarties 21.5 punktą buvo pakeistas ieškovės reikalavimu. Iš šio punkto yra pašalinta atsakovės teisė atsisakyti sudarytą sutartį nenurodant priežasties. Atvejus, kai atsakovė turi teisę atsisakyti pratęsti sutartį nustato teisės aktai (Švietimo įstatymo 29 straipsnio 10 ir 11 dalys bei Sutartis).

2.2.3. Sutarties 30 punktą aiškintinas kartu su 33 punktu, kuriame nustatyta, kad atsakovė netiesiogiai apribojo mokinių atstovų atsakomybę dėl mokinių vienas kitam padarytos žalos. Bet kokiame atveju, šalys savo susitarimu negali pakeisti imperatyviųjų teisės normų, nustatančių civilinę atsakomybę, jos formą ar dydį, o šalių susitarimu draudžiama apriboti ar panaikinti civilinę atsakomybę už sveikatos sužalojimą, gyvybės atėmimą ar neturtinę žalą (CK 6.252 straipsnis).

2.2.4. Esminis sutarties pažeidimas yra vertinamasis požymis. Dėl jo buvimo sprendžiama vertinant konkrečios sutarties nutraukimo faktines aplinkybes. Ieškovės reikalavimai dėl Sutarties 49.1 punkto formulotės yra pertekliniai ir neprotingi. Juolab, kad tam tikri pažeidimus apibūdinantys kriterijai yra detalizuoti Sutarties 6, 7, 13, 18.4, 18.6, 19.1, 19.4, 19.5, 19.7, 19.15, 23, 26.1 punktuose.

Teismas

k o n s t a t u o j a:

II. Apylinkės teismo nustatytos faktinės aplinkybės, jų teisinis kvalifikavimas ir išvados

3. Byloje nustatyta, kad ieškovė 2017 m. rugsėjo 11 d. gavo Simonos Biveinytės, kaip vartotojos, skundą dėl atsakovės veiksmų atsisakant grąžinti vartotojai dalį jos sumokėto registracijos mokesčio remiantis Sutarties sąlygomis (el. b. l. 9–10). Įgyvendinama nesąžiningų vartojimo sutarčių sąlygų taikymo kontrolę, ieškovės komisija įvertino Sutarties sąlygas ir 2017 m. lapkričio 29 d. priėmė nutarimą Nr. 10-1636, kuriuo pripažino, kad nesąžiningų sąlygų nustatymo kriterijus, įtvirtintus CK 6.228⁴ straipsnio atitinkamose 2 dalies nuostatose, atitinka Sutarties 9, 21.5, 30, 31, 43, 49.1 ir 56.7 punktų sąlygos (el. b. l. 17–21).
4. Apie nurodytą nutarimą ir ieškovės siūlymus pakeisti Sutarties sąlygas atsakovė buvo informuota ieškovės 2017 m. gruodžio 1 d. raštu Nr. 4-8436 ir 2018 m. sausio 8 d. raštu Nr. 4-139 (el. b. l. 23). 2018 m. sausio 8 d. raštu Nr. 18-002 atsakovė pranešė ieškovei, kad nutarė patikslinti pagal pateiktas pastabas Sutarties 9, 12, 21.5, 43 ir 56.7 punktus. Tačiau ieškovė nurodė, kad neketina keisti Sutarties 30 ir 49.1 punktų (el. b. l. 24–25). Pakoreguotą Sutarties tekstą, kuris yra aktualus ir šiuo metu, atsakovė pateikė ieškovei 2018 m. birželio 5 d. (el. b. l. 26–32).
5. Pakartotinį siūlymą pakeisti Sutarties 12, 21.5, 30, 43 ir 49.1 punktų sąlygas ieškovė atsakovei pateikė 2018 m. gruodžio 12 d. rašte Nr. 4-8715 (el. b. l. 36). Atsakydama į šį ieškovės siūlymą, atsakovė 2018 m. gruodžio 17 d. raštu Nr. 18-166 pranešė, kad laiko, jog yra pašalinusi visus ieškovės anksčiau nurodytus Sutarties trūkumus ir kad Sutarties sąlygų sąžiningumo patikros procedūra yra pasibaigusi (el. b. l. 37–38).
6. Atsižvelgdama į tai, kad atsakovė atsisakė vykdyti ieškovės pasiūlymą dėl Sutarties 21.5, 30, 31 ir 49.1 punktų sąlygų pakeitimo, ieškovė kreipėsi į teismą su reikalavimais pripažinti nurodytas sąlygas negaliojančiomis.
7. Ieškovei, kaip institucijai, įgyvendinančiai valstybės politiką vartotojų teisių apsaugos srityje ir užtikrinančiai vartotojų teisių apsaugą, yra pavesta įstatymų nustatyta tvarka kontroliuoti sutarčių standartines sąlygas ir ginčyti nesąžiningas vartojimo sutarčių sąlygas (Vartotojų teisių įstatymo 11 straipsnio 1 dalis, 12 straipsnio 1 dalies 6 punktą). Procedūra, kaip yra vykdoma nurodyta kontrolė, aprašyta Vartotojų teisių įstatymo 32 straipsnio 2 dalyje. Nagrinėjamu atveju įstatyme įtvirtintų procedūrinių reikalavimų iš esmės buvo laikytasi, t. y. ieškovė, nustačiusi, kad tam tikros Sutarties sąlygos yra nesąžiningos, dėl to kreipėsi į atsakovę, o pastarajai neįvykdžius dalies siūlymų, pareiškė ieškinį.
8. Aplinkybė, kad ieškovės pradėta Sutarties sąlygų sąžiningumo kontrolės procedūra užsitęsė – ieškovė pakartotinai į atsakovę dėl Sutarties sąlygų koregavimo kreipėsi praėjus pusei metų nuo patikslintų Sutarties sąlygų gavimo, neturi teisinės reikšmės vertinant ieškovės veiksmų pagrįstumą ir (ar) teisėtumą. Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 32 straipsnyje nėra nustatyto konkretaus termino, per kurį ieškovė, jeigu paslaugų teikėjas ar pardavėjas nevykdo ieškovės pasiūlymo, turi kreiptis į teismą su ieškiniu dėl viešojo intereso gynimo.
9. Atsikirdama į ieškinį, atsakovė visų pirma akcentuoja, kad ieškovė neturėjo teisės nei vertinti, ar Sutarties sąlygos yra sąžiningos, nei dėl jų nugunchijimo kreiptis į teismą (CPK 5 straipsnio 1 dalis).

Tokią savo poziciją atsakovė grindžia dviem argumentų grupėmis: pirma, atsakovė nelaikytina verslininku, kaip jis apibrėžtas Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 2 straipsnio 24 dalyje, antra, atsakovės pagal su mokinių tėvais remiantis Sutarties standartinėmis sąlygomis sudaromas sutartis teikiamos paslaugos neatitinka paslaugos, patenkančios į vartotojų teisių apsaugos sritį, požymių. Be to, atsakovė nesutinka ir su ieškovės argumentais dėl to, kad ginčijamos Sutarties sąlygos turėtų būti laikomos nesąžiningomis.

10. Taigi ginčo esmę nagrinėjamu atveju sudaro patikrinimas, ar ieškovė turėjo teisę vykdyti abstrakčią Sutarties sąlygų kontrolę (įskaitant teisę reikšti ieškinį dėl viešojo intereso gynimo), taip pat įvertinimas, ar ieškovė pagrįstai abejoja Sutarties 21.5, 30, 31 ir 49.1 punktų sąlygų sąžiningumu. Šioje vietoje pažymėtina, kad atsakovė, kai gavo ieškovės pasiūlymą dėl Sutarties sąlygų keitimo, nekvestionavo ieškovės teisės tikrinti Sutarties sąlygų sąžiningumo. Vis dėlto, kaip pagrįstai teismo posėdžio metu pažymėjo atsakovės atstovas, pastarieji atsakovės veiksmai negali būti vertinami kaip teisinė ar (ir) faktinė kliūtis atsakovei ginčyti ieškovės teisę vykdyti Sutarties sąlygų kontrolę atsikertant į ieškovės pareikštą ieškinį.

Ar ieškovė turi teisę vykdyti atsakovės sudaromų sutarčių sąlygų nesąžiningumo kontrolę ir ginčyti jas teismine tvarka?

11. Gindamasi nuo ieškovės pareikšto ieškinio, atsakovė neneigia, kad Sutarties sąlygos pagal savo pobūdį, turinį atitinka standartinių sąlygų požymius, t. y. sąlygos yra parengtos atsakovės ir skirtos nevienkartiniam naudojimui bei jų pagrindu atsakovė su mokinių tėvais sudaro vienodas vaiko mokymosi sutartis (CK 6.185 straipsnio 1 dalis).
12. Byloje nustatyta, kad atsakovė yra viešoji įstaiga, kurios tikslas – vykdyti ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo bei neformaliojo švietimo programas, projektus ar priemones (atsakovės įstatų 1 ir 2.1 punktai (el. b. l. 64–70)).
13. Pagal atsakovės standartines sąlygas sudaromas vaiko mokymosi sutartis atsakovė teikia fiziniams asmenims atlygintines švietimo paslaugas pagal Lietuvos Respublikos pradinio ugdymo bendrąją programą ar Lietuvos Respublikos priešmokyklinio ugdymo bendrąją programą (Sutarties 1, 19.16 ir 34 punktai). Atsakovė už užmokestį taip pat teikia ne tik bendrąsias ugdymo paslaugas, bet ir papildomas su ugdymu susijusias paslaugas (Sutarties 35 ir 39 punktai). Teisė atsakovei teikti mokamas paslaugas numatyta įstaigos įstatų 2.4.4 papunktyje. Nurodytų švietimo ir su tuo susijusių kitų paslaugų teikimas yra pagrindinė atsakovės veikla.
14. Teismo posėdyje atsakovės atstovas akcentavo, kad atsakovės, vykdamas vaiko mokymosi sutartis, gaunamos lėšos naudojamos išimtinai įstaigos reikmėms finansuoti. Taip pat atsakovė pateikė tarp įstaigos ir Vilniaus miesto savivaldybės administracijos 2018 m. kovo 21 d. pasirašytos Biudžeto lėšų naudojimo sutarties kopiją (el. b. l.). Ši sutartis patvirtina atsakovės teiginius, kad įstaigos teikiamos formaliojo ir neformaliojo švietimo paslaugos iš dalies yra finansuojamos iš valstybės ir savivaldybės biudžeto lėšų (atsiliepiamo į ieškinį 22 punktas).
15. Atsižvelgiant į šias faktines aplinkybes, byloje turi būti padarytos išvados, ar:
- 15.1. atsakovė atitinka objektyviuosius ir subjektyviuosius verslininko požymius, numatytus Vartotojų teisių įstatymo 2 straipsnio 24 dalyje;
- 15.2. atsakovės pagal standartines sąlygas teikiamos paslaugos laikytinos paslaugomis, kaip jos apibrėžtos Vartotojų teisių įstatymo 2 straipsnio 7 dalyje, ar vis dėlto jos patenka į Vartotojų teisių įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos išimties taikymo ribas.

16. Įvertinus tai, kad Vartotojų teisių įstatymu ir CK yra įgyvendinta eilė Europos Sąjungos direktyvų, reglamentuojančių vartotojų teisių apsaugos mechanizmus (įskaitant nesąžiningų sąlygų kontrolę), analizuojant, ar atsakovė pagrįstai abejoja ieškovės teise pagal Vartotojų teisių įstatymo nuostatas vykdyti Sutarties sąlygų sąžiningumo kontrolę, reikšminga yra Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – Teisingumo Teismas) praktika šioje srityje.
17. Teisingumo Teismo praktikoje nuosekliai pabrėžiama, kad taikydami nacionalinę teisę nacionaliniai teismai turi ją aiškinti remdamiesi visais galimais aiškinimo metodais, kuo labiau atsižvelgdami į direktyvos tekstą ir į jos tikslą, kad būtų pasiektas joje numatytas rezultatas ir taip laikomasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) 288 straipsnio trečios pastraipos (žr., pvz., Teisingumo Teismo 2010 m. sausio 19 d. sprendimo byloje *Küçükdeveci*, bylos Nr. C-555/07, 48 punktą).
18. Dėl pirmojo aptariamo klausimo aspekto, visų pirma, pastebėtina, kad Teisingumo Teismas yra ne kartą akcentavęs, kad kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi būti laikomas „pardavėju ar tiekėju“, kaip tai suprantama pagal 1993 m. balandžio 5 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyvą 93/13/EEB (toliau – Direktyva 93/13), jei jis vykdo profesinę veiklą. Pobūdis (viešasis ar privatusis), dalykas (visuomeninės ar privačios užduotys, bendrojo intereso užduotys) ir rezultatas (pelno ar ne pelno) nėra svarbūs. Pagal Direktyvos 93/13 2 straipsnio c punktą iš jos taikymo srities nepašalinami nei bendrojo intereso užduotį vykdančios subjektai, nei viešosios teisės suteikiamą statusą turintys subjektai (žr., 2018 m. gegužės 17 d. sprendimo byloje *Karel de Grote–Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen*, bylos Nr. C-147/16, 49, 51 ir 52 punktus).
19. 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/83/ES 2 straipsnio 2 dalyje vartojama „prekiautojo“ apibrėžtis, tačiau ji savo turiniu iš esmės yra analogiška „pardavėjo ar tiekėjo“ apibrėžčiai, įtvirtintai Direktyvos 93/13 2 straipsnio c punkte.
20. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad atsakovė – nepriklausomai nuo jos teisinio statuso, pobūdžio ir tikslų, atitinka subjektyviuosius verslininko požymius, įtvirtintus Vartotojų teisių įstatymo 2 straipsnio 24 dalyje. Atsakovės teikiamos ginčo paslaugos yra įstaigos profesinė veikla. Dėl to atsakovė nepagrįstai mano, kad įstaiga pagal Vartotojų teisių įstatymą neturėtų būti laikoma verslininku. Pastebėtina, kad atsakovė savo nuomonę iš esmės grindžia ne Vartotojų teisių įstatyme įtvirtintų normų aiškinimu, bet kitokius materialiuosius teisinius santykius reglamentuojančio Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymo 2 straipsnio 23 dalyje įtvirtinta verslo apibrėžtimi.
21. Kiek tai susiję su antru aptariamo klausimo aspektu, pirmiausia pastebėtina, kad Teisingumo Teismas yra nusprendęs, jog į „paslaugų“ sąvoką Europos bendrijos steigimo sutarties (toliau – EB) 50 straipsnio (dabar SESV 57 straipsnis) prasme nepatenka viešojo mokymo sistemai priklausančių ir visiškai ar daugiausia iš viešųjų fondų finansuojamų įstaigų teikiamas mokslas. Teisingumo Teismas taip pat patikslino, kad nustatydama ir išlaikydama tokią viešojo švietimo sistemą, kuri paprastai finansuojama iš valstybės biudžeto, o ne mokinių ar jų tėvų, valstybė neketina verstis veikla už užmokestį, o atlieka socialinę, kultūrinę ir švietimo funkciją savo visuomenei (žr., Teisingumo Teismo 1993 m. gruodžio 7 d. sprendimo byloje *Wirth*, bylos Nr. C-109/92, 15 ir 16 punktus).
22. Ir atvirkščiai, Teisingumo teismas yra nurodęs, kad švietimo įstaigų, kurios daugiausia finansuojamos iš privačių (visų pirma mokinių ir jų tėvų, nors nebūtinai) lėšų, teikiamas mokslas yra paslaugos, kaip tai suprantama pagal SESV 57 straipsnį (buvęs EB 50 straipsnis), nes tų įstaigų tikslas yra teikti paslaugas už užmokestį (žr., jau minėto Teisingumo Teismo sprendimo *Wirth* 17 punktą; 2007 m. rugsėjo 11 d. sprendimo byloje *Schwarz ir Gootjes-Schwarz*, bylos Nr. C-76/05, 40 punktą; 2010 m. gegužės 20 d. sprendimo byloje *Zanotti*, bylos Nr. C-56/09, 32 ir 33 punktus).

23. Kaip jau buvo nurodyta šio sprendimo 13 ir 14 punktuose, atsakovė švietimo paslaugas teikia už užmokestį, tačiau įstaigos veikla yra finansuojama ne tik mokinių tėvų įnašais, bet iš dalies ir valstybės bei savivaldybės biudžeto lėšomis.
24. Dėl šių faktinių aplinkybių pirmiausia pastebėtina, kad atsakovės nuomonė, jog švietimo paslaugos bendrąja prasme nepatenka į Vartotojų teisių įstatymo 2 straipsnio 7 dalyje įtvirtintą paslaugų apibrėžtį, yra klaidinga. Ji ne tik prieštarauja nurodytiems Teisingumo Teismo išaiškinimams, bet taip pat yra pagrįsta ydingais motyvais. Atsakovė be objektyvaus pagrindo mokamas švietimo paslaugas prilygina socialinėms paslaugoms, kaip jos apibrėžtos 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/83/ES preambulės 29 skirsnyje ir 3 straipsnio 3 dalies a punkte, t. y. paslaugoms, kurių esminis tikslas padėti sudėtingoje socialinėje padėtyje atsidūrusiems asmenims palaikyti socialinius ryšius su visuomene, įveikti socialinę atskirtį, bet ne už užmokestį teikti konkrečią paslaugą, nors ir turinčią socialinių elementų.
25. Antra, vien tik aplinkybė, kad atsakovės veikla iš dalies finansuojama viešosiomis lėšomis, pati savaime nereiškia, jog įstaigos teikiamos paslaugos turėtų būti traktuojamos kaip patenkančios į Vartotojų teisių įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos išimties ribas. Prie tokios išvados prieitina dėl kelių priežasčių.
26. Teismo posėdyje išklausius atsakovės atstovo paaiškinimus, taip pat liudytojo (*duomenys neskelbtini*) (atsakovės direktoriaus pavaduotojo) parodymus, nekyla abejonių, kad atsakovės teikiamos švietimo paslaugos nėra lygiavertės teikiamoms valstybinių ir savivaldybių mokykloms. Esminis skiriamasis požymis – paslaugų atlygintinumas. Atsakovė byloje neįrodinėjo, kad pagal su mokinių tėvais sudarytas vaiko mokymosi sutartis gaunamos pajamos įstaigai nėra gyvybiškai svarbios, jog ji galėtų tinkamai funkcionuoti. Priešingai, iš pateiktų duomenų galima spręsti, kad įstaigai skiriamų viešųjų lėšų nepakaktų toliau vykdyti pagrindinės veiklos ir teikti švietimo paslaugų. Antrinis skiriamasis požymis – paslaugų turinys ir jų teikimo sąlygos. Akivaizdu, kad atsakovė švietimo paslaugų neatlygintinai pagal vaiko mokymosi sutartį neteiktų. Be to, atsakovė pagal Sutarties 49 punktą pasilieka sau teisę vienašališkai nutraukti paslaugų pagal privalomojo švietimo programas teikimą ir kitais, o ne tik numatytais Švietimo įstatymo 29 straipsnio 10 bei 11 dalyse, atvejais (pvz., Sutarties 49.1 punktas).
27. Taigi atsakovė nepagrįstai savo teisinį statusą ir teikiamų paslaugų pobūdį laiko lygiavertėmis valstybinių ir savivaldybių mokyklų teikiamoms nemokamoms švietimo paslaugoms, kurios finansuojamos išimtinai valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšomis. Apibendrinant išdėstytą, konstatuotina, kad ieškovė pagal Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 32 straipsnio nuostatas turėjo teisę tiek vykdyti atsakovės pagal įstaigos parengtas standartines sąlygas sudaromų sutarčių sąlygų nesąžiningumo kontrolę, tiek ginčyti jas teismine tvarka.
28. Atsiliepimo į ieškinį 23–25 punktuose atsakovė, be kita ko, teigia, kad, teismui padarius tokią išvadą, kokia padaryta nagrinėjamu atveju, t. y. kad atsakovės teikiamos paslaugos patenka į vartotojų teisių apsaugos mechanizmo taikymo sritį, turėtų būti kreipiamasi į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą, kad būtų įvertinta, ar Vartotojų teisių įstatymo 1 straipsnio 3 dalis toje apimtyje, kuria nustatyta, jog įstatymas netaikomas švietimo paslaugoms, finansuojamoms iš valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšų, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 straipsnio 1 dalyje įtvirtintiems sąžiningos konkurencijos laisvės ir ūkinės veiklos subjektų lygiateisiškumo principams.
29. Nurodytai atsakovės nuomonei nepritariama. Atsakovė teikia atlygintines švietimo paslaugas. Dėl to atsakovė nepagrįstai teigia, kad ji veikia toje pačioje rinkos dalyje kaip ir valstybinės bei savivaldybių mokyklos. Taigi apskritai nėra jokio faktinio pagrindo kalbėti apie tai, kad valstybinės ir savivaldybių mokyklos galėtų būti laikomos konkurentėmis atsakovei. Taip pat pridurtina, kad,

kaip nurodyta šio sprendimo 21 ir 22 punktuose, finansuojamos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšų ir finansuojamos daugiausiai iš tėvų įnašų švietimo paslaugų teikimo veiklos tikslai nėra tapatūs. Būtent dėl šios priežasties – įgyvendinant Europos Sąjungos direktyvų nuostatas, Vartotojų teisių įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta išimtis, kurios teisėtumą kvestionuoja atsakovė.

Ar Sutarties 21.5, 30, 31 ir 49.1 punktų sąlygos iš tiesų turėtų būti laikomos nesąžiningomis ir dėl to panaikintos?

30. Ieškovė teigia, kad Sutarties 21.5 ir 49.1 punktų sąlygos atitinka CK 6.228⁴ straipsnio 2 dalyje numatytą bendrąjį sutarčių nesąžiningų sąlygų nustatymo kriterijų (iš esmės pažeidžia šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą vartotojo nenaudai), o Sutarties 30 ir 31 punktų sąlygos – CK 6.228⁴ straipsnio 2 dalies 1 punkte numatytą bendrąjį sutarčių nesąžiningų sąlygų nustatymo kriterijų (panaikina ar apriboja verslininko civilinę atsakomybę už žalą, padarytą vartotojo turtui). Dėl kiekvienos iš nurodytų sąlygų pasisakytina atskirai.
31. Prieš išdėstant argumentus dėl to, ar nurodytos Sutarties sąlygos atitinka įstatyme įtvirtintus sąžiningumo kriterijus, pirmiausia atkreiptinas dėmesys, kad Sutarčių sąlygos šioje situacijoje yra ginčijamos abstrakčios kontrolės forma, t. y. naudojantis viešojo intereso gynimo ieškiniu. Taigi ar Sutarties sąlygos yra sąžiningos ar ne vertinama siejant jas ne su konkrečia faktine situacija, o bendrai analizuojant, ar sąlygos atitinka CK 6.228⁴ straipsnyje numatytus kriterijus, ar ne.
32. Sutarties 21.5 punkte įtvirtinta tokia sąlyga: „Mokykla turi teisę atsisakyti pratęsti (vėlesniems po sudarymo mokslo metams) Sutartį“. Pradinėje Sutarties sąlygų redakcijoje šis punktas buvo suformuluotas taip: „Mokykla turi teisę atsisakyti sudaryti ar pratęsti (vėlesniems po sudarymo mokslo metams) Sutartį nenurodant priežasties“. Vadinas, vykdydama ieškovės pasiūlymą, atsakovė Sutarties 21.5 punkto sąlygą pakoregavo taip, kad pašalino iš jos savo teisę be jokios priežasties atsisakyti sudaryti sutartį, tačiau iš esmės pasiliko sau teisę be priežasties atsisakyti pratęsti paslaugų teikimą.
 - 32.1. Pritartina atsiliepimo į ieškinį 33 punkte pateiktai pastabai, kad ieškiniu ginčijama ne aktuali, bet senoji Sutarties 21.5 punkto sąlygos redakcija. Vis dėlto teismo posėdyje ieškovės atstovė pagrįstai pažymėjo, kad pastabos atsakovei buvo teiktos ir dėl įstaigos teisės be priežasties atsisakyti pratęsti sutartį. Taigi ieškovė turi teisę pagal Vartotojų teisių įstatymo 32 straipsnio 2 dalį ginčyti pakoreguotą Sutarties 21.5 punkte nustatytą sąlygą. Išanalizavus bylos šalių argumentus dėl šios sąlygos esmės, pritartina ieškovės nuomone, kad tokia sąlyga pažeidžiama šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą vartotojo nenaudai.
 - 32.2. Bylos nagrinėjimo metu atsakovė akcentavo, kad įstaiga teikia viešojo pobūdžio paslaugas. Nepaisant to, Sutarties 21.5 punkte atsakovė pasilieka teisę iš esmės be jokios priežasties nutraukti paslaugų teikimą, nors pastarosios, kaip pagrįstai akcentavo ieškovė, yra tęstinio pobūdžio. Taigi tokia atsakovės teisė, viena vertus, nederą su pačios atsakovės argumentais, antra vertus, ji prasilenkia su vaiko, kaip galutinio paslaugos gavėjo, interesų prioriteto apsauga, t. y. kad be objektyvios priežasties nesikeistų jo įprastinė kasdienė ugdymo aplinka ir pan. Akivaizdu, kad tokioje situacijoje vartotojas lieka neapsaugotas, nes jis neturi galimybės prognozuoti, ar pasibaigus mokslo metams, sutartis nebus nutraukta vien tik remiantis formaliu Sutarties 21.5 punkte įtvirtintu pagrindu.
 - 32.3. Atsakovė teigia, kad Sutarties 21.5 punkto nuostatą reikėtų aiškinti sistemiškai su Švietimo įstatymo 29 straipsnio 10 ir 11 dalimis. Tačiau tokia atsakovės motyvacija nelaikytina pakankama, nes įstaiga Sutarties 49.3 ir 49.4 punktuose nusimatė teisę vienašališkai nutraukti

Sutartį dėl priežasčių, atitinkančių numatytas Švietimo įstatymo 29 straipsnio 10 ir 11 dalyse. Dėl to atsakovės pozicija šioje ginčo dalyje laikytina dviprasmiška. Kadangi Sutarties 21.5 punktą yra suformuluotas be jokių tikslų nuorodų į kitas Sutarties dalis ar teisės aktuose nustatytus reikalavimus, kurie galėtų būti traktuojami kaip objektyvus pagrindas atsakovei toliau nebeteikti švietimo paslaugų, nėra pagrindo pritarti atsakovės vertinimui, kad jame įtvirtinta sąlyga yra aiški ir kartu sąžininga.

33. Remiantis tuo, kas nurodyta Sutarties 21.5 punkto sąlyga pripažįstama nesąžininga ir negaliojančia.
34. Sutarties 49.1 punkte įtvirtinta tokia sąlyga: „Mokiniui sistemingai nesimokant, nelankant Mokyklos, Mokinio pasiekimams nesiekiant nustatytų kriterijų ar Mokinio atstovui nevykdant Mokyklos rekomendacijų dėl papildomo Mokinio ugdymo.“.
 - 34.1. Atsikirdama į ieškovės reikalavimą dėl Sutarties 49.1 punkto sąlygos panaikinimo, atsakovė pažymėjo, kad tam tikri pažeidimus, sudarančius pagrindą atsakovei vienašališkai nutraukti Sutartį, apibūdinantys kriterijai yra detalizuoti Sutarties 6, 7, 13, 18.4, 18.6, 19.1, 19.4, 19.5, 19.7, 19.15, 23 ir 26.1 punktuose (atsiliepimo į ieškinį 38 punktas).
 - 34.2. Atsakydamas į jam užduotus klausimus, liudytojas (*duomenys neskelbtini*) patvirtino, kad atsakovė nėra patvirtinusi mokytojams skirtų rekomendacijų, kaip turėtų būti vertinamas mokinių nesimokymas, taip pat nustačiusi kriterijų, kurių nepasiekus atsakovei atsiranda teisė remiantis Sutarties 49.1 punktu nutraukti paslaugų teikimą. Liudytojas patikslino, kad mokinio pasiekimai kiekvienu atveju vertinami individualiai. Jis taip pat paaiškino, kad pagal Sutarties 13 ir 49.1 punktus atsakovė turi teisę vienašališkai nutraukti Sutartį, jeigu per pusmetį mokinyš dėl nepateisinamų priežasčių praleidžia daugiau kaip 25 pamokas.
 - 34.3. Pritartina atsakovės atstovo ir liudytojo teiginiams, kad mokinio pasiekimų lygis yra vertinamoji kategorija, taip pat kaip ir sistemingas nesimokymas. Vis dėlto ar Sutartyje, ar kitam dokumente, su kuriuo būtų supažindinami mokinio tėvai, turėtų būti pateikiama bent lakoniška informacija, kokiais vis dėlto kriterijais remdamasi atsakovė turės teisę vienašališkai nutraukti Sutartį pagal jos 49.1 punktą. Taigi ši sąlyga dėl savo abstraktumo lemia paslaugos gavėjo ir atsakovės teisinės padėties asimetriją. Ieškovė pagrįstai atkreipia dėmesį, kad pernelyg didelis Sutarties sąlygos neapibrėžtumas suteikia atsakovei galimybę piktnaudžiauti savo padėtimi (atsakovė savo nuožiūra vertina mokinio mokymosi rezultatus ir kt.) ir kartu apriboja vartotojo galimybes numatyti, kokios aplinkybės gali tapti priežastimi atsakovei pasinaudoti Sutarties 49.1 punkte numatyta teise.
 - 34.4. Toje dalyje, kiek atsakovei suteikiama teisė vienašališkai nutraukti Sutartį, jeigu mokinyš nelanko mokyklos, ginčo sąlyga laikytina sąžininga. Pastebėtina tik tai, kad ši sąlyga netenkina bendrojo aiškumo kriterijaus, nes jos taikymo sąlygos detalizuotos eilėje kitų Sutarties nuostatų. Tokia konstrukcija objektyviai apsunkina vidutinio vartotojo galimybes suprasti atsakovės teisių apimtį.
35. Atsižvelgiant į nurodytą, Sutarties 49.1 punkto sąlyga taip pat pripažįstama nesąžininga ir negaliojančia visoje apimtyje.
36. Sutarties 30 punkte įtvirtinta tokia sąlyga: „Žala Mokinio turtui ir asmeniui, jei Mokinyš ir Mokinio atstovas laikėsi Sutarties sąlygų, Mokinių elgesio taisyklių, kitų Mokyklos dokumentų nuostatų, pagrįstų Mokyklos darbuotojų nurodymų, atlyginama įstatymų nustatyta tvarka neviršijant bendros visiems žalos atvejams pagal Sutartį 1500 eurų (vieno tūkstančio penkių šimtų eurų) sumos. Neturtinė žala neatlyginama.“.
 - 36.1. Nurodyta sąlyga atitinka CK 6.228⁴ straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtintą prezumpciją, kad sutarties sąlyga yra nesąžininga – panaikinama arba apribojama verslininko civilinė

atsakomybė už žalą, padarytą dėl vartotojo gyvybės atėmimo, sveikatos sužalojimo, ar už žalą, padarytą vartotojo turtui. Pažymėtina, kad atsakovė faktiškai ir neneigia, jog tokia sąlyga prieštarauja CK 6.252 straipsnio nuostatomis, t. y. atsakovė iš esmės sutinka su ieškovės argumentais šioje dalyje (atsiliepimo į ieškinį 34 punktas).

37. Dėl to plačiau nepasisakant šioje ginčo dalyje Sutarties 30 punkto sąlyga pripažįstama nesąžiningai ir negaliojančia.
38. Sutarties 31 punkte įtvirtinta tokia sąlyga: „Mokykla neatsako už Mokinio saugumą ne Mokyklos patalpose arba jei Mokinys lieka Mokykloje ne pamokų ar Mokinio atstovo užsakytų papildomų užsiėmimų metu ar vėliau nei 17:45. “. Atsakydamas į jam užduotus klausimus, liudytojas (*duomenys neskelbtini*) pažymėjo, kad ši sutartinė nuostata turi būti aiškinama kaip nustatanti, jog atsakovei negali kilti atsakomybė už mokinio saugumą, kai neteikiamos ugdymo ar kitokios paslaugos pagal Sutartį.
- 38.1. Sutiktina su atsakovės pozicija, kad įstaigai sutartinė civilinė atsakomybė pagal Sutartį neturėtų kilti už mokinio saugumą, kai atsakovė neteikia paslaugų pagal Sutartį. Savo deliktinės atsakomybės Sutartimi atsakovė negali apriboti. Tačiau Sutarties 31 punkto sąlygas yra apibrėžta netinkamai. Visų pirma, Sutartyje nėra sąlygų, kuriose būtų konkrečiai nustatyta, kad atsakovė neteikia paslaugų po 17.45 val. Priešingai, Sutarties 40 punkte numatyta tokia nuostata: „Vėluojant paimti Mokinį iš Mokyklos po 17:45, Mokinio atstovas sumoka už faktiškai pavėluotą laiką – 15 € (penkiolika eurų) už valandą (skaičiuojama pilnomis valandomis, visuomet apvalinant iki didesnės valandos).“. Taigi pati atsakovė Sutartyje įtvirtino, kad įmanomos situacijos, kai mokinį tėvai iš mokyklos gali paimti po 17.45 val. ir už tai jiems kils prievolė sumokėti fiksuotą mokestį, t. y. atsakovė teiks priežiūros paslaugas, kurios pagal jų turinį nelaikytinos papildomų užsiėmimų paslauga, ir po 17.45 val.
- 38.2. Vien tik ši Sutarties sąlygų dviprasmybė leidžia teigti, kad ieškovė nebe pagrindo laiko, jog Sutarties 31 punkto sąlyga apriboja ar panaikina atsakovės atsakomybę už mokiniui padarytą žalą (CK 6.228⁴ straipsnio 2 dalies 1 punktas). Nors ieškinyje ieškovė tiesiogiai ir nesirėmė Sutarties 40 punktu, tačiau išdėstė iš esmės analogišką poziciją, kad iš Sutarties turinio nėra aišku, kodėl atsakovė neatsako už mokinio saugumą, jeigu jam žala mokyklos patalpose gali būti padaryta vėliau nei 17.45 val.
39. Atsižvelgiant į nurodytą, taip pat tenkinamas ir ieškovės reikalavimas pripažinti nesąžininga ir negaliojančia Sutarties 31 punkto sąlygą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo

40. Patenkinus ieškinio reikalavimus, atsakovės turėtos bylinėjimosi išlaidos neatlyginamos (CPK 93 straipsnio 1 dalis).
41. Iš atsakovės į valstybės biudžetą priteisiamas 150 Eur dydžio žyminis mokestis ir 3,72 Eur procesinių dokumentų įteikimo išlaidų atlyginimas (CPK 80 straipsnio 1 dalies 2 punktas, 7 dalis ir 96 straipsnio 1 dalis).

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 259 ir 265 straipsniais, teismas

n u s p r e n d ž i a:

Ieškinį tenkinti.

Pripažinti atsakovės viešosios įstaigos „Mokykla vaikams“ (juridinio asmens kodas 300513956) vaiko mokymosi sutarties 21.5, 30, 31 ir 49.1 punktų sąlygas nesąžiningomis ir negaliojančiomis.

Priteisti į valstybės biudžetą iš atsakovės viešosios įstaigos „Mokykla vaikams“ 153,72 Eur (vieno šimto penkiasdešimt trijų eurų ir 72 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

Sprendimas per 30 dienų nuo jo priėmimo dienos gali būti apskūstas apeliaciniu skundu Vilniaus apygardos teismui per Vilniaus miesto apylinkės teismą.

Teisėjas

Linas Virkutis